

سرمایه های فلسفه ایران

دو روز پیش سیاست‌های فرهنگی شورای عالی انقلاب فرهنگی ابلاغ شد. یکی از بنیادی‌ترین مباحث این سیاست‌ها ناظر بر بهره‌گیری از تجارب فرهنگی در عرصه علوم انسانی است. امری که در دانشگاه‌های کشور قابل پیگیری است. دانشگاه تهران به‌عنوان مهم‌ترین دانشگاه کشور مفاخر بسیاری را در خود پرورش داده و تقدیم جامعه علمی و پژوهشی کشور کرده است. می‌توان گفت اکثر استادان و اعضای هیات علمی این دانشگاه جزء مفاخر علمی کشور محسوب می‌شوند. در فضای علوم انسانی سن و سال نه تنها وجهی منفی ندارد بلکه جزء وجوه مثبت آن است. رضا داوری اردکانی، فیلسوف 81 ساله با موج بازننشستگی استادان دانشگاه تهران در سال ۱۳۸۷ بازننشسته شد. او که به‌عنوان متفکر حوزه علوم انسانی در شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز عضویت دارد، پس از بازننشستگی به کار ریاست و مدیریت در فرهنگستان علوم پرداخت

مهدی محقق، نصرالله پورجوادی، سیدحسن حسینی، رضا داوری اردکانی، کریم مجتهدی، علی شیخ‌الاسلامی، غلامحسین ابراهیمی‌دینانی، محمدرضا شفیعی‌کدکنی، محسن جهانگیری، سیدابراهیم دیباجی، ژاله آموزگار، غلامرضا ستوده، احسان اشراقی و بسیاری از استادان دیگر از جمله شخصیت‌هایی هستند که بعد از فارغ‌شدن از کار تدریس در دانشگاه هنوز هم به فعالیت‌های علمی خود در موسسات و مجموعه‌های علمی و فرهنگی کشور ادامه می‌دهند یا به نوشتن کتاب و ترجمه متون این حوزه مشغول هستند. در ادامه نگاهی خواهیم داشت به کارنامه این مفاخر و وضعیت کنونی آنان را نیز بررسی می‌کنیم.

محسن جهانگیری؛ فعالیت مستمر در 85 سالگی

محسن جهانگیری از جمله مسن‌ترین این چهره‌هاست که در سال ۸۷ با سمت استادتمامی بازنشسته شد. او در این سال‌ها سمتی نپذیرفت و به کار مشاوره، ترجمه و تالیف کتاب‌های فلسفی در حوزه اندیشه اسلامی و غرب پرداخت. کتاب‌هایی چون مجموعه مقالات وی را می‌توان حاصل تلاش‌های علمی و پژوهشی، در طول عمرش دانست. کتاب «رابطه اجتهاد و اخباری‌گری» او در سال ۱۳۸۸ منتشر شد. این کتاب برگرفته از رساله دکتری وی است و محسن جهانگیری در آن به نقد و بررسی میزان حجیت اقوال و استدلال‌ات اخباریون از دیدگاه اصولیون پرداخته است. کتاب سه جلدی وی با عناوین «مجموعه مقالات ۱: کلام اسلامی»، «مجموعه مقالات ۲: عرفان و فلسفه اسلامی» و «مجموعه مقالات ۳: فلسفه غرب» نیز در سال ۱۳۹۰ منتشر شد. آخرین اثر محسن جهانگیری با عنوان «المدخل الی المعجم التطبیقی للقواعد الاصولیه فی فقه الامامیه» سال ۱۳۹۲ منتشر شد. این اثر مجموعه‌ای است کاربردی درباره نقش علم اصول فقه در حل مسائل فقهی که با تطبیق دیدگاه‌های اصولی فقهای مشهور شیعه در کتاب‌های فقهی آنان تهیه شده است. او بعد از بازنشستگی رابطه خودش را با دانشجویان و دانش‌پژوهان حفظ کرده و راهنمایی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دکتری بسیاری را برعهده داشته است. او همچنان در ۸۵ سالگی به کمک‌رسانی به فضای دانشگاهی و علمی مشغول است و برای این منظور هر هفته یک روز را برای کمک، مشورت و ملاقات کسانی که به وی نیاز دارند، به تالار فرزانه‌گان، واقع در طبقه چهارم دانشکده ادبیات دانشگاه تهران می‌رود.

مهدی محقق؛ چهره علمی بین‌المللی

مهدی محقق پژوهشگر، مصحح متون و ادیب از مدرسان دانشگاه تهران در رشته الهیات و معارف اسلامی بود. وی پس از انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۶۳ با سمت استادیاری از دانشگاه بازنشسته شد اما همچنان به تدریس در رشته‌های زبان، عربی، علوم اجتماعی، فلسفه و ادبیات فارسی در دانشگاه دماوند و دانشگاه آزاد اسلامی ادامه می‌دهد تا اینکه با دلجویی از وی، او را دوباره در سال ۱۳۸۳ در زمان ریاست فرجی‌دانا بر دانشگاه تهران با سمت اصلی خودش، یعنی استادتمامی بازنشسته کردند. وی بعد از بازنشستگی همچنان به تدریس ادامه می‌دهد و در دانشگاه‌های مختلف مانند دانشگاه‌های مشهد، اصفهان، امام صادق (ع)، شهید مطهری، الزهراء، تربیت مدرس، تربیت معلم و دانشگاه کرج تدریس می‌کند. او همچنان کار با دانشجویان را رها نکرده است و راهنمایی آنها را در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری برای انجام رساله برعهده دارد. وی در فضای بین‌المللی نیز فعالیت دارد و عضویت او در مجامع بین‌المللی مختلف چون فرهنگستان زبان عرب مصر، فرهنگستان زبان عرب دمشق، فرهنگستان علمی هند، انجمن بین‌المللی تاریخ پزشکی و انجمن بین‌المللی فلسفه در قرون وسطی موید این موضوع است. مهدی محقق در ۸۵ سالگی هنوز به جد کار تصحیح و پژوهش متون را دنبال می‌کند. کتاب‌هایی چون جلد دوم «شرح بزرگ دیوان ناصر خسرو» ۱۳۹۰، «منظومه فی‌اصول الفقه، شمس‌العلمای گرکانی» و «مفاخرنامه» ۱۳۹۱ از جمله آثار وی است. در حال حاضر هم مشغول ترجمه

کتابی از یک فیلسوف ژاپنی است که به گفته او موضوع این کتاب اشاره دارد به فیلسوفی که در قرن ۱۹ میلادی در سبزوار زندگی می‌کرده که می‌توان او را با ژان پل سارتر و دیگر فیلسوفان مطرح مقایسه کرد. او علاوه بر کارهای تحقیقاتی و پژوهشی سنگین، ریاست دو انجمن مهم را نیز برعهده دارد. مهدی محقق که پیش از این ریاست انجمن آثار و مفاخر فرهنگی را به عهده داشت در دوره احمدی‌نژاد از این سمت برکنار شد که با نارضایتی اعضا همراه بود، تا اینکه اواخر سال ۹۲ وی با حکم علی جنتی و تأیید رئیس‌جمهوری و دیگر اعضای هیات‌امنا، بار دیگر به‌عنوان رئیس انجمن آثار و مفاخر فرهنگی منصوب شد. او همچنین ریاست انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران را برعهده دارد.

کریم مجتهدی؛ حضور فعال در فضای دانشگاه

کریم مجتهدی، مدرس، مترجم و پژوهشگر فلسفه در سال ۱۳۸۲ از دانشگاه تهران با سمت استادی بازنشسته شد اما کار تدریس را رها نکرد و تا به امروز همچنان کلاس‌های تدریس دکتری وی پابرجا هستند. او از سال ۱۳۷۵ با پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی آشنا شد. او به‌عنوان یک محقق در آنجا مشغول بوده از این‌رو نتایج کارهای وی و شناخت او باعث می‌شود به‌عنوان بهترین فرد برای ریاست گروه غرب‌شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی نیز شناخته شود. او همچنان در این سمت به کار مشغول است. وی در تدریس به قدری موفق بود که در سال ۱۳۹۰ به‌عنوان استادممتاز از طرف بنیاد ملی نخبگان انتخاب شد. مجتهدی که غنی از آموزه‌های فلسفه غرب و مسلط به زبان فرانسه است، پژوهش و ترجمه را ادامه می‌دهد. نتیجه تلاش‌های وی کتاب‌های متعددی است در حوزه فلسفه غرب که از متاخرترین آنها می‌توان به «لایب‌نیتس و مفسران فلسفه او» ۱۳۹۰ و «فلسفه در عصر تجدید حیات فرهنگی غرب» ۱۳۹۲ اشاره کرد. او هم‌اکنون ۸۴ سال دارد.

رضا داوری اردکانی؛ مدیری با دغدغه‌های فرهنگی

رضا داوری اردکانی، فیلسوف ۸۱ ساله با موج بازنشستگی استادان دانشگاه تهران در سال ۱۳۸۷ بازنشسته شد. او که به‌عنوان متفکر حوزه علوم انسانی در شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز عضویت دارد، پس از بازنشستگی به کار ریاست و مدیریت در فرهنگستان علوم پرداخت. او علاوه بر اینکه عضو پیوسته فرهنگستان علوم ایران هست، در فرهنگستان علوم تاجیکستان نیز به‌عنوان عضو خارجی مشارکت فعال دارد. اهمیت و جدیتی که داوری اردکانی نسبت به فعالیت‌هایش روا می‌داشت باعث شد که در سال ۱۳۹۰ به‌عنوان استاد برجسته صاحب لوح تقدیر در نخستین دوره جایزه ملی علامه طباطبایی از سوی بنیاد ملی نخبگان شود. همچنین یک سال قبل از آن و در سال ۱۳۸۹ لوح تقدیر پیشکسوت

شورای عالی انقلاب فرهنگی را دریافت کرد. او با توجه به مشغله فراوانش هیچ‌گاه از همکاری با مطبوعات امتناع نکرده و همیشه به‌عنوان کسی که احساس مسئولیت بالایی در قبال دانش خود داشته، سعی کرده مسائل و مشکلات موجود در جامعه امروز را حل کند و هیچ‌گاه فضای کنونی فرهنگ جامعه از دغدغه‌های وی حذف نشد. نوشتن آثار متعدد از دیگر دغدغه‌های رضا داوری اردکانی در این سال‌ها بوده است؛ کتاب‌هایی چون «فلسفه و آینده‌نگری» و «سیری در تاریخ روشنفکری در ایران و جهان» در سال ۹۲ و کتاب‌های «فلسفه، ایدئولوژی و دروغ» و «هیدگر و گشایش راه تفکر آینده» امسال از وی منتشر شده‌اند.

غلامحسین ابراهیمی‌دینانی؛ فیلسوفی در صداوسیما

غلامحسین ابراهیمی‌دینانی فیلسوف ایرانی، سال ۱۳۷۸ از دانشگاه تهران بازنشسته شد. وی یکی از فعال‌ترین استادان بازنشسته در ایران است. او بعد از بازنشستگی از تدریس کنار نکشید و علاوه بر دانشگاه، به برگزاری کلاس‌های آزاد نیز اقدام کرد که معروف‌ترین آنها کلاس‌های وی در موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران است که تا به امروز برقرار بوده و همیشه با استقبال علاقه‌مندان وی همراه است. وی را می‌توان تنها فیلسوف و پژوهشگر فعال در صدا و سیما دانست. او چند سال است که سلسله جلساتی را با عنوان معرفت در شبکه چهار صداوسیما برگزار می‌کند و در این جلسات به بررسی و بازخوانی آثار، افکار و ارائه درس‌هایی از فلسفه اسلامی می‌پردازد. کتاب‌های وی در حوزه فلسفه و اندیشه اسلامی همیشه خاص و مورد توجه بوده‌اند. او همچنان در محدوده متعلقات و علایق خود قلم می‌زند و به نوشتن مشغول است. آخرین آثارش «سخن ابن سینا و بیان بهمینار» بود که پارسال منتشر شد و کتاب‌هایی چون «خرید گفت‌وگو» متشکل از درسگفتارهای وی و «معمای زمان و حدیث جهان» که امسال منتشر شدند و همچنین کتاب «دُر سخن» که شامل مجموعه جملات قصار فلسفی و عرفانی وی است، به تازگی منتشر شده‌اند. او همسَن دانشگاه تهران است و امسال ۸۰ سالگی خود را جشن می‌گیرد.

نصرالله پورجوادی؛ گوشه‌نشینی عرفانی

نصرالله پورجوادی جوان‌ترین استاد بازنشسته گروه فلسفه در سال ۱۳۸۷ است. وی که پیش از این ریاست مرکز نشر دانشگاهی و عضویت در شورای انقلاب فرهنگی را واگذار کرده بود با بازنشستگی، وقت خود را معطوف به تحقیق، پژوهش و تالیف در حوزه‌های مورد علاقه‌اش کرد. وی که کتابخانه کوچکی دارد، بیشتر وقتش را در آنجا می‌گذراند. نصرالله پورجوادی که از اعضای دایره‌المعارف بزرگ

اسلامی است در این سالها مدخل‌های بسیاری را نیز برای دایره‌المعارف بزرگ اسلامی در حوزه فلسفه و عرفان اسلامی نوشته است. او همچنین در این سالها به صورت جدی به نوشتن مشغول است. کتاب‌هایی چون «علم‌التصوف» متعلق به ۴۰۰ هجری از نویسندگانی ناشناخته، به تصحیح و تحقیق نصرالله پورجوادی و محمد سوری که سال ۱۳۹۱ منتشر شد و کتاب «اشراق و عرفان» که مشتمل است بر ۱۶ مقاله، شش نقد کتاب و نیز معرفی دو رساله فارسی از شیخ اشراق شهاب‌الدین سهروردی که امسال منتشر شد، فقط نمونه‌های کوچکی از فعالیت‌های علمی وی است.